

Aarhus
Symfoni
22/Orkester
/23

Rott, Brahms, Wallen, Gade, Sjostakovitj,
Tjajkovskij, Schumann & Berlioz

OFELIA & HAMLET

22.-23. september 2022 kl. 19.30
Symfonisk sal • Musikhuset Aarhus

PROGRAM

Hans Rott (1858-1884)

Hamlet overture (1876), arr. J. V. Schmidt 12 min.

Johannes Brahms (1833-1897)

Ophelia-lieder (1873), arr. Aribert Reiman 5 min.

- 1 How should I your true love know
- 2 White his shroud as the mountain snow
- 3 Tomorrow is St Valentine's Day
- 4 They bore him bare-fac'd on the bier
- 5 And will he not come again?

Errollyn Wallen (1958-)

“By Gis and Saint Charity” (2022), uopførelse (Ophelia-lieder nr. 6) 8 min.

William Shakespeare (c.1564-1616)

Hamlet (1603): “Get thee to a nunnery...” 2 min.
indtalt af Alastair Brookshaw

Niels W. Gade (1817-1890)

Hamlet overture (1861) 12 min.

P A U S E

25 min.

John Everett Millais: Ophelia (Shakespeare, Hamlet, Act 4, Scene 7) (1866)

Dmitrij Sjostakovitj (1906-1975)

”Ofelias sang” (1967), fra *Syv romancer over digte af Alexander Blok* 3 min.

↓ *Attacca: intet ophold mellem værkerne*

Piotr Ilitj Tjajkovskij (1840-1893)

Hamlet fantasi-ouverture (1888) 18 min.

Robert Schumann (1810-1856)

Herzeleid (1851), arr. Errollyn Wallen 2 min.

William Shakespeare (c.1564-1616)

Hamlet (1603): “To be or not to be...” 3 min.
indtalt af Alastair Brookshaw

Hector Berlioz (1803-1869)

La mort d’Ophelie (1842) 8 min.

Varighed i alt ca. 100 min.

MEDVIRKENDE

Clemens Schuldt

DIRIGENT

Eugene Hye-Knudsen

CELLO

Ruby Hughes

SOPRAN

Alastair Brookshaw

HAMLET MONOLOGER

OFELIA & HAMLET

af Christina Blangstrup Dahl

Hamlet er et af historiens mest fascinerende skuespil. Denne sæson står som bekendt i ungdommens tegn, og *Hamlet* er (også) et indkog af alle ungdommens faldgruber: Det er valgenes tidsalder, og for nogen bliver den store verden for meget. Det gælder både for Hamlet selv – og for Ofelia, som er hovedpersonen ved denne koncert.

Denne tragedie har ikke bare fascineret publikum i mere end 400 år; det har også været en inspirationskilde for rigtig mange komponister. Tjajkovskij, Rott og Niels W. Gade skriver hele skuespillet frem i deres musik – og Ofelia bliver gjort til hovedperson hos Brahms, Schumann, Sjostakovitj og Berlioz. I en række værker møder vi tvivlrådigheden, fortvivlelsen og vanviddet i Shakespeares udødelige værk – set gennem Ofelias øjne. Musikken kan nemlig fortælle essensen af de store følelser – både med og uden ord.

Den britiske komponist Errollyn Wallen fuldender koncerten ved at komponere musik til den sidste af Ofelias sange, ”By Gis and Saint Charity”, som Brahms udelod – måske fordi den skildrer mænds overgreb på kvinder.

Shakespeares Hamlet

Shakespeare var hverken den eneste eller den første, der skrev om Hamlet. Historien om dronningen, der sammen

med sin elsker myrder kongen, sætter elskeren på tronen og dermed frarøver sønnen hans arveret, er ældgammel. Homer fortæller i 800-tallet før vor tid historien om Orestes, der hævner sin myrdede fader ved selv at myrde sin mor. Saxo tager fortællingen om prins Amleth op i sin *Gesta danorum* fra 1100-tallet, og Shakespeare placerer i 1603 fortællingen i ”Elsinore”, det vil sige Helsingør.

Hvad der gør historien så dragende i Shakespeares hænder er måske kombinationen af det ekstreme og det alment gyldige – det, som vi kan gyse over, og det, som vi kan identificere os med. Hamlet er så umådeligt menneskelig i sin tvivl og sin handlingslammelse – og netop det uforløste og uperfekte gør, at historien lever. Havde Hamlet været en superhelt, der beslutsomt havde hugget hovedet af Claudius i første akt – ja, så havde vi nok ikke siddet her i aften. Vi ville i hvert fald have hørt noget helt andet musik.

Rott *Hamlet* ouverture

Hvis man ikke lige har hørt om Hans Rott, så er det ikke så underligt. Den lovende komponist døde nemlig som blot 25-årig og tilbragte ovenikøbet de sidste tre år af sit liv på en sindssygeanstalt. Mahler var hans medstuderende på konservatoriet samt en stor beundrer af ham. Mahler mente, at Rotts tidlige

død var et stort tab for musikken: ”Han kunne have betydet uendelig meget for mig, og måske ville vi to have udtømt alle de muligheder for musikken, som den nye tid byder på,” sagde Mahler om ham. Også Anton Bruckner, der var Rotts orgellærer, begræd hans tidlige død.

Ouverturen er klart senromantisk inspireret, og man kan høre klange af mange af de store romantikere, eksempelvis Wagner og Bruckner. Men det er stadigvæk et bemærkelsesværdigt selvstændigt værk af en 18-årig at være. Rott nåede aldrig at skrive ouverturen færdig, og denne version er færdiggjort af Johannes Volker Schmidt.

Brahms 5 *Ophelia-Lieder*

Fem minutter. Så lang tid tager det at se et menneske gå til af sorg. Vi zoomer ind på en af skuespillets mest interessante personer: Ofelia. Hun har ikke den største rolle i *Hamlet* – langt fra, faktisk. Shakespeare giver hende ikke meget plads, og hun får som bekendt ikke en nådig skæbne. Derfor giver sangene Ofelia en ekstra dimension, siger aftenens solist, Ruby Hughes:

”De fire komponister giver Ofelia en anden stemme. I skuespillet er der en enorm vægt på Hamlet og hans intellektuelle evner som mand. Men Shakespeare har også en dybfølt medfølelse for Ofelia. Der er en stor sorg over hende, selvom hun ikke har så meget at sige i skuespillet. Men det, som hun får lov til at sige – og det faktum, at hun synger det – gør, at

hun taler direkte til os. Der er noget meget direkte ved sangen. Musik har en måde at få adgang til begge dele af vores hjerne. Når vi har musikken såvel som ordene kan det formidle en enorm sympati og forståelse. Det fejler os ind i øjeblikket, og det forpligter os til at være fuldstændig tilstedeværende i musikken.”

I romantikken elskede man de store følelser i *Hamlet*, den ugensældte kærlighed og selvmordet, og derfor blev Ofelias skæbne et populært emne. Men rent faktisk var sangene ikke Brahms’ egen ide: 5 *Ophelia-Lieder* er et bestillingsværk, beregnet til at være musik til skuespillet og ikke et selvstændigt værk (deraf den beskedne længde). Sangene skal fremstå som folkeviser, og den udfordring har Brahms taget op. Han elskede selv folkemusik, og det afspejler sig i melodierne såvel som i det enkle akkompagnement. Det er Brahms’ eneste bestillingsværk for sange, bestilt til en opførelse af *Hamlet* i Prag – og efter forestillingen forsvandt noderne. De blev først fundet igen i 1934 og udgivet året efter.

Ofelia synger sangene, efter hun mister forstanden efter faderens død – og efter at være blevet skubbet rundt som en brik i et puslespil af både sin far, sin bror og af Hamlet. Hun søger tilflugt i musikken, efter hun ikke længere kan kommunikere med omverdenen sprogligt.

Sangene udtrykker Ofelias sorg over hendes fars død. I første sang har Shakespeare hugget en samtidig vise, og første vers’ ”konkylliehat og stav”

hentyder således til en pilgrimsrejsende. Men kun en naiv Shakespeare-læser vil ignorere de seksuelle undertoner i ord som ”cock” og stav – og det gælder ikke mindst, når vi når frem til tredje sang. Her står en ung kvinde ved sin udkårnes vindue. På Skt. Valentins dag siges det nemlig, at den første kvinde, som en mand ser, vil blive hans sande kærlighed. Men ak, det går anderledes. I dag ville det måske bare være beskrivelsen af et uheldigt one night stand – men på Shakespeares tid ville sex uden for ægteskabet efterlade kvinden uden nogen form for status og dermed sikkerhedsnet. Det er et svigt, der nærmer sig overgreb – og det spejler det svigt, som både Hamlet, Polonius og Laertes udsætter Ofelia for. Seksualiteten i denne sang sætter de omgivende sanges sorg i perspektiv, og vi aner, at Ofelia sørger over mere end tabet af sin far.

PS: Vi har gemt et ”påskeæg” (en lille gåde) i oversættelsen af Brahms’ sange. På et tidspunkt citerer Shakespeare en samtidig folkevise – som ikke er blevet overleveret, og vi ved derfor ikke, hvad citatet hentyder til. Derfor har vi i stedet brugt en linje fra en samtidig dansk folkevise med en tilsvarende betydning (og en ekstra lille finte). Kan du finde den?

Wallen ***By Gis and by Saint Charity***

Ofelia synger faktisk endnu en sang, som Brahms ikke instrumenterede. Den åbenlyse seksualitet og den lige så åbenlyse udnyttelse af kvinder var måske for hård kost for samtiden. I sangen giver Ofelia en samtale mellem to unge

elskende: ”Før du fik mig med i seng, lovede du at gifte dig med mig,” siger kvinden, hvortil manden svarer: ”Jeg ville have giftet mig med dig, det sværger jeg, hvis ikke du var gået i seng med mig.” Ak ja, luder/madonna-komplekset er ikke nogen ny opfindelse – og det er slutshaming heller ikke. Tænk bare på Hamlets monolog ”Get thee to a nunnery”, som vi også hører i aften. Her byder han Ofelia at tage i et horehus (det er ”nunnery” nemlig slang for), det vil sige at blive luder, og hævder, at alle kvinder vil være deres mænd utro og dermed gøre dem til hanrej. Hamlet er tit gengivet som en tragisk helt – men vægelsindet rummer også uviljen til at vælge at gøre det rigtige (eller, i dette tilfælde, til at være andet end et dumt svin).

Komponisten er for øvrigt den Belize-fødte britiske komponist Errollyn Wallen, som er blevet kaldt ”den moderne musiks renæssancekvinde”: Hun er en bemærkelsesværdig alsidig og produktiv komponist, pianist og sangskriver og en af Storbritanniens mest efterspurgte musikalske stemmer. Hun var den første sorte kvinde, der fik et stykke opført ved Proms-koncerterne, hun har komponeret musik for dronningens regeringsjubilæer, en genskrivning af ”Jerusalem” til Last Night of the Proms i 2020, og i 2012 åbnede hendes musik de paralympiske lege. Hendes musik er endda blevet opført i rummet, hvor den har kredset 186 gange omkring Jorden ombord på Nasas STS115-mission. Wallen skriver i alle stilarter; hendes musik krydser hele tiden musikalske grænser, og den er fyldt med en følelse af eventyr og glæde.

Hun er også singer-songwriter, og så bor og arbejder hun i et skotsk fyrtårn.

Gade ***Hamlet ouverture***

Niels W. Gade er uden tvivl en af de mest indflydelsesrige komponister, som Danmark har haft. Som både komponist, dirigent, lærer og administrator var han ganske enkelt med til at bygge landets musikliv op. Han skrev livet igennem, men det er de nationalromantiske kompositioner fra hans ungdom, som er blevet stående. *Hamlet ouverture* er undtagelsen fra denne regel; den er skrevet af en moden komponist. Efter årene i udlandet er han nu veletableret hjemme i København – og tilmed lykkelig gift.

Indledningen er mørk og dirrende, og i hoveddelen af ouverturen har vi et springende tema, kontrasteret af et blidt, duvende sidetema – måske Hamlet og Ofelia over for hinanden? Ouverturen afsluttes af den indledende march, der nu er blevet forvandlet til en begravelsesmarch.

Sjostakovitj ***”Ofelias sang”***

Sjostakovitjs syv sange over digte af Aleksander Blok er skrevet i venskab. Cellisten Mstislav Rostropovitj og hans kone, sopranen Galina Visnjevskaja, havde spurgt Sjostakovitj, om han ikke kunne skrive et stykke til dem. Det kunne han – og han blev så grebet af projektet, at det endte med syv sange i alt. Han tilføjede en klaverstemme, så han selv kunne spille med, og en violinstemme,

så en anden ven, David Oistrakh, også kunne være med. Den første sang er imidlertid kun for cello og sang.

På trods af det venskabelige udgangspunkt er alle sangene dystre, intense og dybt personlige. De er alle nattemørke, og det gælder også ”Ofelias sang”. Her mindes Ofelia sin elskede, der har forladt hende.

Tjajkovskij ***Hamlet ouverture-fantasi***

Først det spørgsmål, som de fleste sikkert stiller sig selv: Hvad i alverden er en ”ouverture-fantasi”? Jo, det er resultatet, når en komponist egentlig vil skrive en ouverture, derefter får en bestilling på et mellemspil til forestillingen, forestillingen så bliver aflyst – og komponisten herefter har frie hænder til at skrive præcis det, han vil. Herefter kunne Tjajkovskij fokusere på stemninger og følelser i Shakespeares skuespil i stedet for mere håndgribelige begivenheder i handlingen. Han fokuserer på Hamlet selv, med hele det spektrum af tvivl, hævnlyst og vægelsind, som hovedpersonen personificerer – og på Ofelias tragedie.

I denne ouverture-fantasi kan vi høre den dystre stemning omkring Kronborg, og vi kan også høre kærligheden i form af Ofelia-temaet i oboen. Til sidst dør musikken hen, som Hamlets sidste ord: ”The rest is silence.”

Fantasien er for øvrigt skrevet på samme tid som den femte symfoni og tilegnet Edvard Grieg, som Tjajkovskij havde

mødt tidligere på året – og beskrev som ”en ekstraordinært charmerende mand.”

Schumann *Herzeleid*

Schumanns korte sang ”Herzeleid” er skrevet over en tekst af Titus Ullrich. Det var en forfatter, som Schumann elskede højt – ”jeg kan næsten alle hans værker udenad,” skrev Schumann i et brev til en bekendt.

I sangen ser vi tydeligt romantikkens (og måske også Schumanns egen?) fascination af den selvmordstruede unge kvinde. Den samtidige digter Edgar Allan Poe skrev: ”En smuk kvindes død er uden tvivl det mest poetiske emne i verden.” Fascinationen af druknedøden deler vi som publikum med vores viden om, at Schumann selv tre år senere forsøgte at begå selvmord ved at kaste sig i Rhinen. Lieden her foregriber således komponistens eget selvmordsforsøg.

Bemærk for øvrigt blomsterne i sangen: I Ofelias ”vanvidsscene” i *Hamlet* ”taler” Ofelia gennem blomster, som hun giver til Gertrude og Polonius. Først var sproget ikke nok for hende, så hun måtte tage tilflugt i sangen – og nu må hendes sorg udtrykkes gennem blomsterne. Ganske som romantikerne indgiver hun blomsterne den mening, der ikke kan siges højt – som de evighedsblomster, der tynges af hendes tårer.

Ofelia er ikke nødvendigvis en let rolle at synge, fortæller Ruby Hughes. Til gengæld giver sangene hende en mulighed for at skabe større forståelse

for Ofelia: ”Skønheden ved disse tre komponister er, at de alle tre skaber et åbent rum for lytteren til at forstå og føle sympati for Ofelia. Og som sanger er det mit ansvar at være så ærlig som muligt. Derfor er det også meget nyttigt for mig at tilgå rollen med medfølelse. Det er en virkningsfuld måde skabe et rum for lytteren til at forstå Ofelia.”

Berlioz *La mort d’Ophelie*

Også hos Berlioz hører vi ekkoer af komponistens eget liv i musikken (i hvert fald i baglogskabens klare lys). Berlioz var nemlig yderst ulykkeligt gift med en engelsk skuespillerinde – og han var faldet med et brag for hende, da han så hende spille Ofelia i *Hamlet*. Hør bare, hvordan han beskrev hende:

”En gylden stemme, ren og levende, en stemme, hvorigennem Shakespeares sprog og genialitet i al deres rige, evige vitalitet og kraft fandt en fremragende ytring. Når hun bevægede sig, når hun talte, herskede hendes charme over os. Et helt samfund blev bevæget af denne kvindes magi. Hun var knap 20, hun blev kaldt Miss Smithson, og hun erobrede hjerter og sind hos det publikum, på hvem lyset af den nye sandhed skinnede, som om det var hendes ret. Helt uden at vide det blev hun en ny lidenskab, et hidtil uhørt digt, en legemliggjort revolution.” Det er nok de færreste kvinder, der kan leve op til den slags. Det er vist ikke for meget sagt, når vi kalder Berlioz’ kærlighedsaffære fuldstændig hovedløs. For det første kendte han ikke damen bortset fra på scenen; for

det andet talte han ikke engelsk og hun ikke fransk. De blev alligevel gift, og det gik nøjagtig lige så elendigt, som man kunne forestille sig med dén begyndelse.

Men i det mindste havde det ulykkelige ægteskab en heldig bivirkning: Berlioz lærte Shakespeare (der på det tidspunkt sjældent blev opført i Frankrig) at kende. Shakespeares skuespil fik en enorm indflydelse på Berlioz, og han

fortæller, hvordan det forårsagede ”oprør” i hans sind at se *Hamlet*. Det er en følelse, som rigtig mange har delt – komponister såvel som publikum.

Rigtig god koncert.

SANGTEKSTER *oversat af Christina B. Dahl*

Brahms: Ophelia-lieder

I. How should I your true love know

How should I your true love know
From another one?
By his cockle hat and staff
And his sandal shoon.

He is dead and gone, lady,
He is dead and gone;
At his head a grass-green turf,
At his heels a stone.

II. White his shroud as the mountain snow

White his shroud as the mountain snow
Larded all with sweet flowers;
Which bewept to the grave did [not]* go
With true-love showers.

III. Tomorrow is St Valentine’s Day

Tomorrow is Saint Valentine’s day,
All in the morning [be]time,
And I a maid at your window,
To be your Valentine.

I. Hvordan skal jeg kende din kærlighed

Hvorledes skal jeg kende din kærlighed
Fra de andres?
På hans konkyliehat og stav
Og på sandalerne.

Han er død og for længst borte, frue
For længst borte!
Ved hans hoved græsset grønt,
Ved hans fødder en sten.

II. Hans ligklæde er hvidt som sne

Hans ligklæde er hvidt som sne
Pyntet med velsignede blomster,
Som tårevædede af kærlighedsregn
Til graven måtte gå.

III. I morgen er Sankt Valentins dag

I morgen er Sankt Valentins dag,
Endnu tidligt,
Og jeg, en jomfru ved dit vindue,
Vil være din Valentin.

Then up he rose, and donn'd his clo'es
And dupp'd the chamber door;
Let in the maid, that out a maid
Never departed more.

IV. They bore him bare-fac'd on the bier

They bore him bare-fac'd on the bier,
Hey nonny!
And in his grave rain'd many a tear,
You must sing a-down, a-down,
and you call him a-down-a.
For bonny sweet Robin is all my joy.

V. And will he not come again?

And will he not come again?
No, no, he is dead;
Go to thy death bed,
He never will come again.

His beard as white as snow,
All flaxen was his poll:
He is gone, and we cast away moan;
God ha' mercy, mercy on his soul!

– William Shakespeare (1564-1616)

**Brahms har udeladt ordene i [skarpe parenteser]*

Wallen: By Gis and by Saint Charity

VI. By Gis and by Saint Charity

By Gis and by Saint Charity,
Alack, and fie for shame!
Young men will do't if they come to't
By Cock, they are to blame.

Quoth she, "Before you tumbled me,
You promis'd me to wed."

He answers:

"So would I 'a' done, by yonder sun,
An thou hadst not come to my bed."

– William Shakespeare (1564-1616)

Han rejste sig, klædte sig på,
Åbnede døren til kammeret.
Lukkede en jomfru ind, der jomfru
Aldrig siden var.

IV. De bar ham blottet på båren frem

De bar ham blottet på båren frem,
Tralalalala!
Og mungen en tåre faldt i gravens skød,
Syng ham derned, derned,
derned.
Jeg elsked dig så inderlig.

V. Og kommer han ej tilbage?

Og kommer han ej tilbage?
Nej, nej, han er død;
Gå til dit dødsleje,
Han kommer aldrig tilbage.

Hans skæg var så hvidt som sne,
Hans hår var blegt som hør:
Han er væk, og vi våndes i vor sorg:
Gud have barmhjertighed med hans sjæl!

Wallen: Ved Krist og alle helgener

VI. Ved Krist og alle helgener

Ved Krist og alle helgener,
En skændsel er det!
Unge mænd gør det hvis de kan
Ved Gud, skylden er deres.

Hun siger: "Før du lå med mig,
Lovede du mig at ægte mig."
Han svarer: "Det ville jeg også
have gjort, det sværger jeg,
Hvis ikke du var kommet til min seng."

Sjostakovitj: Песня Офелии

Разлучаясь с девою милой, друг,
Ты клялся мне любить!...
Уезжая в край постылый,
Клятву данную хранить!...

Там, за Данией счастливой,
Берега твои во мгле...
Вал сердитый, говорливый
Моей слёзы на скале...

Милый воин не вернётся,
Весь одетый в серебро...
В гробе тяжко всколыхнётся
Бант и чёрное перо...

– Aleksander Blok (1880-1921)

Schumann: Herzeleid

Die Weiden lassen matt die Zweige hangen,
Und traurig ziehn die Wasser hin:
Sie schaute starr hinab mit bleichen Wangen,
Die unglücksel'ge Träumerin.
Und ihr entfiel ein Strauss von Immortellen,
Er war so schwer von Tränen ja,
Und leise warnend lispelten die Wellen:
Ophelia, Ophelia!

– Titus Ulrich (1813-91)

Berlioz: La mort d'Ophélie

Après d'un torrent, Ophélie
Cueillait, tout en suivant le bord,
Dans sa douce et tendre folie,
Des pervenches, des boutons d'or,
Des iris aux couleurs d'opale,
Et de ces fleurs d'un rose pâle,
Qu'on appelle des doigts de mort.

Puis élevant sur ses mains blanches
Les rians trésors du matin,
Elle les suspendait aux branches,
Aux branches d'un saule voisin.
Mais, trop faible, le rameau plie,

Sjostakovitj: "Ofelias sang"

Da du forlod mig, min ven,
Lovede du at elske mig!
Da du rejste til det forbandede land,
Svor du at holde dit løfte!

Der, fjernt fra Danmarks lykkelige land,
Hviler dine kyster i mørke...
De vrede bølger
Vasker tårene væk over klipperne...

Min kære kriger vender ikke tilbage,
Helt klædt i sølv...
Båndet og den sorte fjer
Vil vende sig rastløst i graven.

Schumann: Hjertesorg

Piletræerne lader mat grenene hænge,
Og sorgfyldt flyder bækken forbi:
Hun stirrede stift derned med blege kinder,
Den ulyksalige drømmer,
Og en buket evighedsblomster
faldt fra hendes hånd,
Den var så tung af tårer,
Og blidt hviskede bølgerne:
Ofelia, Ofelia!

Berlioz: Ofelias død

Langs en flod plukkede Ofelia
I sin milde og blide galskab
Singrøn og vandranunkler
Ved bredden,
Iris i alle opalens nuancer
Og de blegrøde blomster
Som man kalder de dødes fingre.

Så løftede hun med sine hvide fingre
Morgenens leende skatte op
Hun hængte dem på grenene,
På grenene af et piletræ ved siden af.
Men kvisten, alt for skrøbelig, bøjer sig,

Se brise, et la pauvre Ophélie
Tombe, sa guirlande à la main.

Quelques instants sa robe enflée
La tint encor sur le courant,
Et comme une voile gonflée,
Elle flottait toujours chantant,
Chantant quelque vieille ballade,
Chantant ainsi qu'une naïade
Née au milieu de ce torrent.

Mais cette étrange mélodie
Passa, rapide comme un son.
Par les flots la robe alourdie
Bientôt dans l'abîme profond;
Entraîna la pauvre insensée,
Laissant à peine commencée
Sa mélodieuse chanson.

– Ernest Legouvé (1807-1903)

Den brækker, og den stakkels Ofelia
Falder, med guirlanden i hånden.

I nogle øjeblikke holder hendes udbredte kjole
Hende flydende i strømmen,
Og som et udspilet sejl,
Flyder hun, stadig syngende,
Syngende en gammel vise,
Syngende som en najade
Født i floden selv.

Men denne sære melodi
Døde hen, flygtig som en lyd.
Hendes kjole, tynget af vandet,
Snart i afgrundens dyb
Trak den arme sanseløse pige,
Efterlod knap nok begyndt
Hendes melodiske sang.

HAMLET MONOLOGER *oversat af Christina B. Dahl*

”Get thee to a nunnery!”

Hamlet: Get thee to a nunnery! Why wouldst thou be a breeder of sinners? I am myself indifferent honest but yet I could accuse myself of such things that it were better my mother had not borne me. I am very proud, revengeful, ambitious, with more offences at my beck than I have thoughts to put them in, imagination to give them shape, or time to act them in. What should such fellows as I do crawling between earth and heaven? We are arrant knaves all – believe none of us. Go thy ways to a nunnery. Where's your father?

Ophelia: At home, my lord.

Hamlet: Let the doors be shut upon him that he may play the fool nowhere but in's own house. Farewell.

”Afsted til klostret!”

Hamlet: Afsted til klostret! Hvorfor vil du avle syndere? Selv er jeg lige så retsindig som alle andre, og alligevel kunne jeg beskyldes mig selv for sådanne ting, at det ville være bedre om min moder ikke havde født mig. Jeg er stolt, hævngherrig, ærgerrig, med flere misgerninger ved hånden end jeg har tanker at komme dem i, fantasi til at give dem form eller tid til at udøve dem. Hvorfor skal mænd som mig kravle her mellem himmel og jord? Vi er slyngler, alle som en – tro ingen af os. Afsted til klostret med dig. Hvor er din far?

Ophelia: Hjemme, min herre.

Hamlet: Lad dørene lukkes for ham, så han kun må være et fjols i sit eget hjem. Farvel.

Ophelia: (Aside) O help him,
you sweet heavens!

Hamlet: If thou dost marry, I'll give thee this plague for thy dowry: be thou as chaste as ice, as pure as snow, thou shalt not escape calumny. Get thee to a nunnery. Farewell. Or, if thou wilt needs marry, marry a fool, for wise men know well enough what monsters you make of them. To a nunnery go, and quickly too. Farewell.

Ophelia: (Aside) Heavenly powers restore him.

Hamlet: I have heard too of your paintings well enough. God hath given you one face and you make yourselves another. You jig and amble and you lisp, you nickname God's creatures and make your wantonness ignorance. Go to, I'll no more on't. It hath made me mad. I say we will have no more marriage. Those that are married already – all but one – shall live. The rest shall keep as they are. To a nunnery, go!

Bemærk: ”Nunnery” var slang for ”horehus” på Shakespeares tid, og monologen skal derfor læses med denne dobbelttydighed.

Bemærk også: Det kan diskuteres, hvorvidt ”Get thee to a nunnery”-talen viser, at Hamlet er ved at miste forstanden – eller om han er klar over, at Claudius og Polonius har planlagt mødet med Ofelia for at afgøre, hvorvidt Hamlet er blevet vanvittig, og at hele talen dermed er et bedrag.

”To be or not to be”

To be, or not to be, that is the question:
Whether 'tis nobler in the mind to suffer
The slings and arrows of outrageous fortune,
Or to take arms against a sea of troubles
And by opposing end them. To die—to sleep,
No more; and by a sleep to say we end
The heart-ache and the
thousand natural shocks

Ophelia: (asides) Åh, hjælp
ham, søde himmel!

Hamlet: Hvis du gifter dig, vil jeg give dig denne plage i medgift: Er du end så kysk som is, så ren som sne, så undslipper du ikke bagtalelsen. Afsted til et kloster. Farvel. Eller, hvis du virkelig vil gifte dig, så gift dig med en tåbe, for kloge mænd ved så udmærket hvilke udyr, I gør dem til. Til klosteret, afsted, og det hurtigt. Farvel.

Ophelia: (afsides) Himlens
magter stå ham bi.

Hamlet: Jeg har også hørt om jeres malerier. Gud har givet jer ét ansigt, og I skaber jer et andet. I danser og I vrikker og I læsper, I navngiver Guds skabninger på ny og lader jeres lyst fremstå som uvidenhed. Gå, jeg vil ikke høre mere. Det har gjort mig vanvittig. Jeg siger: Der bliver ikke flere ægteskaber. Dem, der allerede er gift, får lov at leve – alle på nær en. Resten skal blive, som de er. Afsted til klostret, afsted!

”At være eller ikke at være”

At være eller ikke at være, det er spørgsmålet:
Om det er ædlest for sindet at lide
Den grusomme skæbnes pile og slag,
Eller trække våben mod et hav af ulykker
Og gøre en ende på dem ved at trodse dem. At
dø – at sove,
Intet andet, og søvnen gør en ende på
Hjertekvalen og verdens tusind slag

That flesh is heir to: 'tis a consummation
Devoutly to be wish'd. To die, to sleep;
To sleep, perchance to dream—
ay, there's the rub:
For in that sleep of death what
dreams may come,
When we have shuffled off this mortal coil,
Must give us pause—there's the respect
That makes calamity of so long life.
For who would bear the whips
and scorns of time,
Th'oppressor's wrong, the
proud man's contumely,
The pangs of despised love, the law's delay,
The insolence of office, and the spurs
That patient merit of th'unworthy takes,
When he himself might his quietus make
With a bare bodkin? Who would fardels bear,
To grunt and sweat under a weary life,
But that the dread of something after death,
The undiscover'd country, from whose bourn
No traveller returns, puzzles the will,
And makes us rather bear those ills we have
Than fly to others that we know not of?
Thus conscience doth make cowards of us all,
And thus the native hue of resolution
Is sicklied o'er with the pale cast of thought,
And enterprises of great pitch and moment
With this regard their currents turn awry
And lose the name of action.

– William Shakespeare (1564-1616)

Som kødet nedarver: Det er en fuldbyrdelse
Så inderligt eftertragtet. At dø, at sove;
At sove, måske at drømme – åh, der er hagen:
For hvilke drømme vil komme i dødens søvn,
Når vi har kastet jordelivets trængsler bort,
Dét får os til at tøve – der er overvejelsen
Som gør elendighedens liv så langt.
For hvem vil bære tidernes pisk og hån,
Tyrannens misgerninger, den stolte mands hån,
Den forsmåede kærligheds kvaler, lovens
træghed,
Embedsvældets fornærmelser, og de uværdiges
skældsord
Som den tålmodige rammer,
Når han selv kunne gøre sit regnskab op
Med en simpel kniv? Hvem ville byrderne
bære,
Stønne og svede under et udmattende liv,
Hvis ikke for gruen for noget efter døden,
Det ukendte land, fra hinsides hvis grænse
Ingen rejsende vender tilbage, forvirrer viljen,
Og får os til hellere at tåle de onder vi har
Frem for at fly til andre, ukendte?
Således gør overvejelserne os alle til kujoner,
Og således sygner beslutsomhedens egentlige
farve
Hen ved tankens bleghed,
Og bestræbelser med saft og kraft
Bliver dermed skubbet ud af kurs
Og mister navn af handling.

Clemens Schuldt DIRIGENT

Som så mange andre unge dirigenter startede Clemens Schuldts karriere, da han vandt en konkurrence. I Schuldts tilfælde var det den prestigøse Donatella Flick Dirigentkonkurrence i London i 2010, og sejren indbragte ham en stilling som assisterende dirigent for London Symphony Orchestra i et år.

I dag er han chefdirigent for Münchener Kammerorchester, hvor han især arbejder med den wienerklassiske og romantiske tyske musik – og med den nye musik. Orkestret har således haft verdenspremierer på musik af bl.a. Thomas Adès og Hans Abrahamsen.

Han har desuden dirigeret orkestre som Deutsches Symphonie-Orchester Berlin, Radiosymfoniorkestrene WDR og SWR samt det østrigske Radiosymfoniorkester

ORF, Bamberger Symphoniker, BBC Philharmonic, Royal Scottish National Orchestra, Bournemouth Symphony Orchestra, Netherlands Philharmonic Orchestra, Orchestre de la Suisse Romande, Konzerthausorchester Berlin og Auckland Philharmonia Orchestra. Han dirigerer også opera og var husdirigent ved Staatstheater Mainz i to sæsoner, hvor han ledede nye produktioner af Bellinis *Norma*, Glucks *Armide*, Gounods *Faust*, Verdis *Rigoletto* og dirigerede opførelser af Wagners *Den flyvende hollænder*.

Før dette ledede han forestillinger på teatrene i Innsbruck, Gelsenkirchen og Osnabrück.

HVOR ER OFELIA? – SHAKESPEARE-INSPIRERET MUSIK

Dramaet om *Hamlet* har særlig status blandt Shakespeares skuespil, så det kan ikke undre, at det har affødt meget musik. Gå på opdagelse i noget af det bedste med tidl. musikchef Leif V.S. Balthzersen på vores hjemmeside under "Baggrundshistorier".

AARHUSSYMFONI.DK

Ruby Hughes SOPRAN

Ruby Hughes er ikke bare sopran; hun er uddannet cellist fra Guildhall School of Music i London og derefter som sanger fra Royal College of Music. Hun vandt London Handel Singing Competition i 2009 og er tidligere BBC New Generation-kunstner – og så er hun forkæmper for kvindelige komponister og indspillede for nylig "Heroines of Love and Loss" dedikeret til kvindelige komponister fra det 17. århundrede – en indspilning, der blev Editor's Choice i Gramophone Magazine og blev belønnet med en Diapason d'or. Hun har en passion for at fremføre nyt repertoire, ikke mindst af kvindelige komponister, og bl.a. Helen Grime, Deborah Pritchard, Judith Weir og Errolyn Wallen har skrevet musik til hende.

Hendes repertoire er meget bredt, fra barokkens store roller over Mahler til ny musik. Som sanger færdes hun lige hjemmevant i operahuse, på symfonior-

kestrenes scene og i kammermusiksalene, og hun har (blandt mange andre steder) optrådt på Theater an der Wien, Aix-en-Provence Festival, Concertgebouw, English National Opera, BBC Proms, Carnegie Hall og Wigmore Hall. Hun har sunget med alle BBC's orkestre og med bl.a. Orchestra of the Age of Enlightenment, Royal Liverpool Philharmonic Orchestra, Scottish Chamber Orchestra og Zürich Chamber Orchestra.

Hun har indspillet et bredt repertoire, herunder værker af Bach, Barber, Berg, Britten, Crumb, Handel, Haydn, Mahler, Maxwell Davies, Macmillan, Mozart, Schubert og Schumann. Hendes første solo-indspilning, "Nocturnal variations", med sange af Schubert, Mahler, Britten og Berg blev kåret til BBC Music Magazines "Månedens indspilning".

Eugene Hye-Knudsen CELLO

Eugene Hye-Knudsen studerede ved Det Kongelige Danske Musikkonservatorium hos professor Erling Bløndal Bengtsson og havde sin debut samme sted fra i 1996.

I 1998 vandt han en stilling som Kongelig Kapelmusikus på Det Kgl. Teater, og i 2002 fik han stillingen som 1. solocellist i Aarhus Symfoniorkester.

Han har været solist med Aarhus Symfoniorkester i Sjostakovitjs 1. cel-

lokonzert (2004), Bruchs *Kol Nidrei* (2006), Elgars cellokonzert (2008), uropførelsen af Anders Koppels *Trippelkonzert for mezzosopran, cello og harpe* (2010), John Williams' filmmusik til *Seven Years in Tibet* (2010) og senest Strauss' *Don Quixote* (2014).

Eugene Hye-Knudsen blev i 1995 tildelt Jacob Gades Legat og i 1997 Veuve Clicquot Prisen.

KONCERTBESÆTNING

VIOLIN I

Ian van Rensburg
Signe Madsen, assistent
Johanna Tolvanen
Hanne Holt Nielsen
Thea Clemson
Todd Cadieux
Katrin Djordjevic Sønnichsen
Matthias von Niessen
Matthias Gahl
Nadia Kornilova
Hayato Ishibashi
Lada Fedorova, kontrakt
Selma Trammiszka Milling, asstent

VIOLIN II

Sarah Lucy Foldager
Birgitte Bærentzen Pihl
Pernille Jönsson Nüchel
Erik Søndergaard Jensen
Vibeke Lund Nielsen
Peter Clemson
Violina Petrova, kontrakt
Amandus Lind, kontrakt
Sonja Lind, kontrakt

BRATSCH

Christine Hagge Larsen
Zane Kalnina
Nikolaj Lind Pedersen
Lars Kvist
Eva Paulin
Ático Razera

Robert Karlsson, assistant
Sigrún Mary McCormick, assistent

CELLO

Eugene Hye-Knudsen
Brian Friisholm
Jens Lund Madsen
Ananna Lützhøft
Fang-Yu Liang
Anne Hall, assistent

KONTRABAS

David McIlpatrick
Christian Jørgensen
Frank Christensen
Poul Erik Jørgensen
Marike Grütner, kontrakt

FLØJTE

Lena Kildahl Larsen
Toril Vik Kjeller
Judith Wehrle

OBO

Gaëtan Schwab, kontrakt
Malene Bjerg Poulsen
Lisa Anna Gross

KLARINET

Mathias Vik Kjeller
Vibeke Kærsgaard Lembcke
María Jiménez Pardo, kontrakt

FAGOT

Alexandru Chirica, assistent
Eric Beselin

HORN

Flemming Aksnes
Lisa Maria Cooper
Klaus Gottlieb
Jack Pilcher May, kontrakt

TROMPET

Kim Hansen
Anders Kildahl Larsen
Martin Schuster

BASUN

Fabrice Godin
Christian Tscherning Larsen

BASBASUN

Jens Vind

TUBA

Thomas Reisland, assistent

PAUKER

Nikolai Petersen

SLAGTØJ

Anders Lynghøj

Vær med til at støtte

AARHUS SYMFONIORKESTER

Bliv medlem af
Aarhus Symfoniorkesters Venner

Medlemskab giver
fri adgang til særlige
prøver/generalprøver,
gratis medlemsblad
samt uvurderlig støtte
til byens orkester.

Meld dig ind på
www.asov.dk

eller ved henvendelse til formand
Tove Christensen, dr. med.
asov.tc@gmail.com

Husk at
venneforeningen holder
gratis optakt for alle før
hver torsdagskoncert.

Se programmet på
www.asov.dk

Optaktsholder 6. oktober:
Leif V.S. Balthzersen

God fornøjelse!

Bare koncentrer dig om musikken

Bagefter skal vi nok opdatere dig med de **vigtigste nyheder**

Jyllands-Posten

MUSIKHUSET

Aarhus Kammer- musikfestival

16. - 18. september

Sommer- fugledalen

Ellen Hillingsøe & Musica Ficta
28. september

De Fire Årstider

Karl Aage Rasmussen &
Concerto Copenhagen
8. oktober

Ray Chen & The Knights

Beethoven, Jánacek,
Jacobsen & Klyne
29. oktober

Joshua Bell & Academy of St.Martin in the Fields

Schumann & Paganini
19. januar

Cosi fan Tutte

Den Kongelige Opera med
Aalborg Symfoniorkester
1. april

→ musikhuset.dk